

'Bekend zijn de redevoeringen van de heer Sneevliet die 'spuwt' op oude slaafse vormen, die 'spuwt' op het 'ja, meester' der gedweeë inlandse knechten, die de inlander voorhoudt dat hij geen rechten heeft, alleen plichten. Wat heeft de Javaan? Is zijn huis niet gelijk aan de stal zijner geiten? Wordt hij niet geknecht door vreemdelingen die zijn bodem exploiteren en hem benutten als werkkraft, alleen geschikt om te arbeiden voor de mensen van overzee die ginds van verkregen rijkdommen leven, kruimkens achterlatende voor de nederige Javaan? Intellectuelen, roept hij, gij zijt de hoop des vaderlands. Op u rust de plicht om het domme volk, waaruit gij zijt voortgekomen, voor te lichten en het aan te voeren ter verovering van mensenrechten. Gij en uw volk worden geknecht. Schudt dan af de oude vormen die u tot slaafsheid doemen, maakt u los van de banden waarin de overheerser u gevangen houdt. Richt u op, staat overeind in het besef van uw menszijn!'¹

Betogen als deze hadden op Tjokro en de zijnen het effect dat zij, al keerden zij zich nog steeds niet tegen het gouvernement, toch scherper kritiek gingen uitoefenen op de koloniale suprematie. 'Men gevoelt hoe langer hoe meer', aldus Tjokro in zijn eerste toespraak op het congres van de *Sarekat Islam* dat in juni '16 in Bandoeng werd gehouden²,

'dat het niet meer past dat Indië geregeerd wordt door Holland gelijk een landheer zijn percelen beheert. Het is niet betamelijk, Indië te beschouwen als een melkkoe die slechts eten krijgt ter wille van haar melk . . . Thans is het ook niet passend meer dat de ingezetenen, voornamelijk inlanders, geen recht hebben van medezeggenschap in regeringsaangelegenheden die het lot van hen regelen . . . Geenszins willen wij uitroepen 'Wèg met het gouvernement', integendeel onze leuze is: 'Mèt het gouvernement, samen met het gouvernement en tot steun van het gouvernement om een goede richting uit te sturen.'³

Men kan zich niet anders voorstellen dan dat Sneevliet jegens Tjokro betoogde dat het slot van zijn redevoering, als geciteerd, illusie-politiek was: wat was de gouverneur-generaal van Nederlands-Indië anders dan zaakwaarnemer van Nederlandse kapitalistische belangen? Die argumentatie van Sneevliet en de zijnen bleef niet zonder effect op het Centraal Comité van de *Sarekat Islam*. Toen deze ruim een jaar later, nl. in oktober '17, op het volgend congres een nieuwe beginselverklaring vaststelde⁴,

¹ Aangehaald in van der Wal: *Opkomst*, p. 465-66. ² Kort tevoren had Idenburg rechtspersoonlijkheid verleend aan de *Sarekat Islam* als een heel Indië bestrijkende organisatie. ³ Aangehaald in de nota, 29 sept. 1916, van G. A. J. Hazeu aan de gouverneur-generaal, in van der Wal: *Opkomst*, p. 171-72, 175. ⁴ Tekst in Kwantes, dl. I, p. 44.